

Korporacijski uređeno društvo

(Sintetički prikaz rješenja socijalnog pitanja prema direktivama okružnice »Quadragesimo anno«)

TKO se malko zadubio u kršćansku filozofiju, lako će opaziti, kako iz nje logičkom silom slijede načela kršćanskoga socijalnog sustava, što ga je dosele kao prvi i valjda jedini izradio genijalni o. Heinrich Pesch D. I. i nadjenao mu ime solidarizma. Gotovo jednakom silom može se reći, slijedi opet u samom solidarizmu baš korporacijski uređeno društvo. Svrha je ove radnje prikazati taj korporacijski sistem, koji ćemo obraditi u tri etape. Najprije ćemo prema Coyne-u¹ iznijeti značajke solidarizma, zatim prema papinoj okružnici »Quadragesimo anno« i njezinim komentatorima pokazati, što se ima razumjeti, kad se govori o korporacijama i korporacijskom uređenju, te napokon izvesti u glavnim potezima jedan od posve praktičkih nacrtā, kako bi se konkretno provelo to uređenje.

I. dio: Značajke solidarizma.

»Civitas Dei«, organska povezanost krštenih duša ne samo po općinstvu svetih nego i po društvenim odnosima i državnim uređenjima, bila je idealom kršćanskoga srednjega vijeka. Karikatura toga ideala nalazi se po raznim povijestima, gdje se veli, da u srednjem vijeku čovjek pojedinac, »ličnost« nije značio ništa, nego se utapao u zajednici, a da je tekovina novoga vijeka »oslobodenje« te ličnosti čovjekove od nedostojna »robovanja«. Luter je zaista izvadio pojedinca čovjeka iz »grada Božjega na zemlji« u vjerskim stvarima tražeći za svakoga pravo biti zadnjom instancijom i vrhovnom normom u vjerskim i moralnim pitanjima te zabacujući »civitate Dei« — vidljivu Kristovu Crkvu i njezin auktoritet, kojemu bi se imao podvrći pojedinac. U »modernom« žargonu isto rečeno: dok se u katolicizmu pojedinac »utapa« u toj Božjoj zajednici, dotle je pseudoreformacija pojedinca »oslobodila« veza, koje su ga s njome vezale, i učinila od njega »nešto«. Kad je tako pukla jedna od najjačih veza, kojima se vezao i obuzdavao neobuzdani individualizam, počele su pucati pomalo i druge: Kant je emancipirao znanost i zastupnike znanosti, izvadio pojedinca iz idejne zajednice, u kojoj su vjera i znanost zajedničkim silama izrađivale jedinstvenu sliku života i svijeta; kolo vođe francuske revolucije dobivši u ruke političku vlast, a vlasnici raznih poduzeća po industrijskim krajevima Evrope (Engleska, Belgija, Ruhrgebiet) gospodarsku silu pobrinuli se za to, da

¹ Vidi »Studies«, June 1934., str. 194. sqq. (članak: Corporative organization of Society).

praktički pokazu, kako se pojedinac »oslobodio robovanja« zajednici i postao ne samo »nešto« nego upravo sve. Pojedinim je poduzetnicima glavna i jedina svrha bila »Geld machen« — doći do što više novca bez obzira na ikoga, jer je pojedinac »oslobođen« sviju veza, što bi ga spajale i obvezivale prema ikakvoj zajednici, »oslobođen« sviju obzira prema svojem bližnjemu, o kojem je vodio računa samo toliko, koliko je bio podesan, da ga iskoristi za svoj cilj — za sticanje. Dakako da je tim gospodarskim liberalizmom i slobodnom konkurencijom stvoren nemoguć položaj slabijega malog čovjeka, koji je kao i uvijek sačinjavao većinu ljudske zajednice, te je moralo doći do reakcije.

Najizrazitije i najvažnije od tih reakcija, što se razvile do cijelih zaokruženih teorija, svakako su »znanstveni« socijalizam, kojega su roditelji Marks i Engels, te katoličke socijalne škole, što pomalo dovedoše do zaokruženoga sistema — solidarizma.² Na pretjerani individualizam gospodarskoga liberalizma reagira marksizam kao protivna krajnost — kolektivizam, a solidarizam kao zlatna sredina — sinteza individualizma i kolektivizma.

Prema individualizmu³ ljudsko je društvo tek kolekcija izoliranih, samima sebi dostatnih i nikomu drugomu osim samom sebi odgovornih (autokratskih i autonomnih) pojedinaca, koje drži na okupu čisto izvanjski i mehanički vez. Oni su dakle poslagani kao marke u albumu ili kao horda, koju drži na okupu samo časovita korist. Svaki pojedinac čuva stoga svoju potpunu slobodu bez ikakva obzira na druge. Tu neobuzdanu slobodu podupro je individualizam još Darwinovom »borbom za život« (struggle for life), prema kojoj se malo pomalo nesposobnije i nevrjednije ništi, a preostaju samo savršeni pojedinci i nose napredak. Tako individualizam postavlja kao vrhovnu dogmu gospodarskog sustava: glavni cilj i predmet ekonomije mora biti privatni dobitak pojedinčev. Svakoga pojedinca treba sasvim prepustiti njegovoj spretnosti i, ako se država ne miješa u taj njegov posao, svijet će postići maksimum svojega blagostanja i harmonije. To je jedan ekstrem, koji se nije dakako nikada posve dosljedno proveo u život, jer se i previše protivio realnosti i ljudskoj razumnoj prirodi. Ali ipak se toliko prakticirao u prvoj polovici prošloga stoljeća, da je izazvao kao reakciju drugi ekstrem — i tu se ispunila ona stara »les extrêmes se touchent«, — kolektivizam, kojega je klasičkim teorijskim zastupnikom marksizam, a praktičkim — boljševizam.

Ako je kod individualizma pojedinac i njegova sloboda bila »eins und alles — sve i sva«, to je kod kolektivizma zajednica sve i sva. Pojedinac je za kolektivizam nešto, što se može razumjeti,

² Kratak, a dobar pregled toga razvitka daje Coyne, l. c., str. 186—190., ili dalla Torre (Le aspirazioni corporative dei cattolici e i documenti pontifici) u posebnom broju »Vita e pensiero« (Maggio 1934.), koji sav radi o korporacijama.

³ Vidi Coyne, l. c., str. 190. sqq.

čim se može računati samo po zajednici. Koliko on vrijedi, koliko će imati slobode i prava — sve zavisi samo i jedino od koristi, što je od svega toga ima zajednica, koja se kao jedini vlasnik svega i brine za sve pojedinačne potrebe: hranu, odijelo, stan. Pojedinaac je kotačić u stroju, koji sam za se uopće nema nikakova smisla, a prema tome ni samostalne funkcije. Odatle je jasno, veli s pravom Coyne, da je svaki dosljedni kolektivizam logičkom silom ateizam, negacija svega natprirodnoga, negacija duhovnosti i neumrlosti duše. Jer, čim se priznaju te vrijednosti, odmah se mora priznati i to, da svaki pojedinac nosi u samome sebi svrhu, koju mora i socijalni poredak poštivati, svrhu, kojoj na koncu konca mora da i društvo posluži tek kao sredstvo. »Ako je inspirator individualizma hladni i proračunati razum, tad je toplo i meko srce rodilo kolektivizam.« Ali on se rodio kao reakcija »nesposobnijih« u životnoj borbi protiv »sposobnijih« pa je stoga znao biti i te kako hladnokrvan, proračunat i okrutan u biranju sredstava te je možda još i gore okaljao okrutnošću i zločinom od samoga individualizma.

Kako se dakle vidi, nijedan od njih: ni individualizam ni kolektivizam nije ljudski, jer čovjek nema samo razum, a nema ni samo srca, te ga stoga ne može da shvati ni racionalista ni sentimentalac, nego samo realista, koji zna, da i glava i srce imaju svoje opravdane zahtjeve: da čovjek ne može osnovati srećna života u zajednici niti na samom hladnom pravu, a niti na samoj toploj ljubavi, nego na zdravoj sintezi jednooga i drugoga. Takav eto realista jest kršćanski solidarizam, koji se osniva na ispravnom i potpunom shvaćanju čovjeka, kako nam ga daje skolastička filozofija — »philosophia perennis«.

Ta sinteza, koja uvijek nastoji potpuno uhvatiti realnost i srećno povezati u jedno po dvije krajnosti, udara svoj pečat svim osnovnim načelima solidarizma. Odmah prvo osnovno načelo priznaje neki dualizam u čovjeku. Čovjek je prema toj nauci osoba, i to je dostojanstvo vrijednije od svega, što je god na ovom svijetu: tim, što je čovjek osoba, slika je Božja, podložen samo Bogu kao cilju, na koji mora težiti, i kojemu će jedinomu odgovarati za to, kako je nastojao oko toga cilja; tim, što je osoba, koja ima posve autonomni cilj, što ga mora postići odgovoran direktno Bogu, dobiva čovjek neovisno od svakoga stvorenja sva ona prava, svu onu slobodu, svu onu nezavisnost, koja je potrebna za to, da postigne svoj cilj. Zbog toga cilja ima čovjek pravo na nepovredljivo pravo privatnog vlasništva, pravo na slobodu udruživanja, pravo na autonoman obiteljski život, pravo na odgoju neovisno od nadređene ljudske zajednice, od države. S tima i sličnim pravima pojedinčevim nema država prava raditi, što ju je volja: ukidati ih, bez važnih i dovoljnih razloga stezati i sl. Za ta prava polagati će račun svaki pojedinac sam Stvoritelju svome, a s njime još samo ona vlast, koja je od Boga postavljena za to, da čuva i brani dostojanstvo ljudske osobe i osobna prava čovjekova — Crkva.

Ali, veli isto načelo, što ga upravo klasički pregnantno i jasno stilizira »Code social« odmah u uvodu⁴, čovjek nije samo osoba, nego i pojedinac, član zajednice. On, štoviše, treba zajednicu, da mogne razviti svoju osobnost, i stoga je u mnogom obziru podložan zajednici; stoga mora žrtvovati mnogo i mnogo svoje lično dobro radi općega, mora iz obzira prema zajednici povući među i svojoj slobodi i ostalim osobnim pravima: on n. pr. ne smije govoriti ili pisati svega onoga, što bi fizički bio kadar. Njegova je moralna dužnost dragovoljno se pokoriti auktoritetu zajednice u stvarima potrebnim za opće dobro i baš tim podvrgavanjem on ne samo da ne gubi ništa od dostojanstva svoje osobnosti, nego pače dobiva. Ali što onda, ako pojedinci, ako možda čak i većina pojedinca u kojoj zajednici nema dovoljno toga socijalnoga osjećaja? Može li onda zajednica preuzeti ulogu njegove savjesti pa silom iznuditi pokornost? Tu se nalazimo na dnu socijalnoga problema. Jer pokušaj države učiniti ljude moralnima redovito se izjalovi, ako možda ne urodi i gorim zlom, a osim toga državna sila vrlo lako prijeđe međe dopuštenoga joj zadiranja u najsvetija prava čovjekova, i tako nastaje pitanje, pravo socijalno pitanje: kako da se nađe zlatna sredina između krajnosti: individualizma i kolektivizma? I eto tu dolazi sa svojim odgovorom solidarizam, koji je najljepši izraz dobio u »Quadragesimo anno«, gdje se neprestano i dosljedno ističe: individualni i socijalni značaj vlasništva, individualni i socijalni značaj rada te iz toga izvodi kao konkretna konzekvencija nauk o ljudskom društvu kao moralnoj organskoj ustanovi, rasčlanjenoj dalje u više prirodnih, a ne umjetno stvorenih, manjih organizama ili »staleških korporacija«.

Tako nam eto prvi osnovni princip solidarizma pokazuje pravu svrhu korporacijskog uređenja: pomiriti individualistički i kolektivistički princip, omogućiti što bolju njihovu sintezu, ukloniti njihove međusobne sukobe.

Drugo osnovno načelo solidarizma jest nauk o staležima. Stalež je po kršćanskoj nauci ujedno izvor ljudske jednakosti i nejednakosti — dakle i opet načelo, koje nosi na sebi pečat sintetiziranja, izmirivanja dvaju krajnosti. Stalež je put, kojim Bog pojedinca čovjeka želi da vodi do njegovog uzvišenog cilja. Stoga je po sebi zapravo svejedno, kojemu staležu pojedinac pripada: bio on sudac ili vojnik, seljak ili krojač, ministar ili pometač, posao, što ga obavlja, ima s obzirom na čovjekovu osobu jednaku vrijednost, jer je svaki od njih kadar da stekne čovjeku vječnu sreću i vječnu vrijednost. Stalež je svaki, bio on odličan ili neugledan, samo toliko vrijedan, koliko je uistinu putem, kojim Bog želi, da ja idem kroz ovo par godina zemaljskog putovanja, kako bih što bolje upotrijebio svoje vrijeme, talente i sile. Posao, što ga obavljam, sporedne je važnosti za izgradnju vlastite ličnosti, koja je naj-

⁴ »Code social. Esquisse d' une synthèse catholique«, »Spes« — Paris 1928., Introduction I. L' homme et la Société.

većom vrijednosti; za tu izgradnju važan je zapravo tek način, kako ja svoj posao obavljam. Ali svaki posao ne daje jednako ljudskoj zajednici, te stoga pojedini staleži imaju razni položaj u ljudskom društvu — staleži su izvori nejednakosti. Društvo je kao organizam, u kojemu ima raznih funkcija, i stoga mora biti u njemu podjele rada. No, ako je tako, onda je jasno, da nema razloga, štoviše, da je upravo skroz naskroz naopako, neprirodno i neopravdano, da staleška razlika stvara jaz između ljudi, da stvara »klase« i »klasnu borbu«, te posve nesocijalne pojave u modernom društvu, kako je to pokazao već i Menenije Agripa na Mons sacer za one glasovite »secessio plebis in montem sacrum«. Stoga solidarizam ide za tim, kako bi korporacijskim uređenjem ljudskoga društva pojedine staleže međusobno organski povezao i tako zatrpao jaz između njih; stoga urgira staleške korporacije, koje sačinjavaju oni, što su staleški međusobno povezani i unakrštava i prekida demarkacionu liniju, što teče između poslodavaca i radnika odnosno namještenika. Pri tomu ne ide u prvom redu za gospodarskim dobrima nego za socijalnim ciljem.

Treće osnovno načelo kršćanskoga solidarizma jest: da socijalni život bilo koje zajednice ne smije biti sav koncentriran u državnom aparatu. Naprotiv treba da bude decentraliziran, da bude poput kvasca raširen po cijelom društvenom tijelu, kako bi prožimao sve članove društva: pojedince, udruženja ili korporacije i napokon samu državnu vlast. To je ono, što Ušeničnik u svojem katekizmu »Socijalno pitanje«³ zove »socijalna svijest« i »socijalna savjest«. Jer, ako država sve socijalno djelovanje i svu odgovornost za nj preuzme na se, tad se pojedinci osjećaju posve neodgovornim, postaju individualiste i ujedinjuju se u »klase«, koje su samo individualizam ili egoizam dignut na viši stepen. Radi se, kako vidimo, i opet o zlatnoj sredini između individualizma i kolektivizma, koju treba da pogodi korporacijsko uređenje društva. »Quadragesimo anno« govori o toj stvari tako jasno, da nitko pametan ne može više ostati u sumlji.

U ljudskom dobro uređenom društvu treba da se provede stupnjevita organizacija: najprije valja pustiti inicijativu pojedincu, zatim treba da se pojedinci prema potrebama i međusobnoj povezanosti, što ih diktira sam život sa svojim zakonima, povežu u manje društvene jedinice — korporacije, koje će opet imati vlastito zakonodavstvo (autonomiju), a onda dolazi država, koja će sve to popunjavati, podupirati i upravljati imajući pred očima opće dobro, koje je njezina briga. Tako se onda individualizam i kolektivizam prožimlju harmonijski, sila i snaga jednoga i drugoga dobro je iskorišćena, koliko se samo dade: njihov bismo put i njihovo kretanje najbolje označili možda s dva trokuta, što ih dobijemo, ako paralelogram rastavimo u trokute povukavši jednu

³ Ušeničnik, Socijalno pitanje, Knjižnica »Novi Život« — Zagreb 1934., pit. 229. i 230.

dijagonalu. Pođemo li odozdola od pojedinca bit će individualizam najjači, iako ne bez svakoga kolektivizma t. j. bez svake socijalne, društvene savjesti i svijesti; na vrhuncu, gdje se nalazi državna vlast, sasvim je obratno t. j. individualizam približava se ništici, a kolektivizam odnosno briga za društveno, opće dobro gotovo je sve, dok u sredini, koja nam označuje korporacije, dolazi do izjednačivanja jednoga i drugoga.⁶

II. dio: Bitni elementi korporacijskoga sistema.

Pošto smo tako pokazali tlo, na kojemu jedino niče logičkom konsekvencijom korporativizam, ogledat ćemo sada sam korporacijski sistem. O tom sistemu nastala je već cijela literatura, a nastale su, dakako, već i razne kontroverzije.⁷ Prema svrsi ovoga članka mi ćemo ostavivši po strani prijeporna pitanja iznijeti samu ideju korporacijskoga uređenja, kako je zacrtava

⁶ Španjolski sociolog Noguer S. I. veoma ističe zbog toga *autonomiju* korporacija u »Razon y fé«, marzo 1934. (članak: Régimen corporativo), str. 300. — Coyne navodi još dva osnovna načela solidarizma, naime: *vrijednost čovjeka*, koja se ne da mjeriti vrijednošću bilo koje materijalne stvari, i *hijerarhiju vrijednosti* kako individualnih tako socijalnih, koje su jedna vrijednija od druge same po sebi bez ikakove ovisnosti o tom, kako ih i koliko cijene bilo pojedinac bilo zajednica. Međutim ta su načela zapravo već sadržana u navedena tri ili barem logički iz njih slijede.

⁷ Kontroverzna pitanja obrađivana su napose u člancima po raznim listovima. Članaka uz encikliku »Quadragesimo anno«, napose o korporacijskom sistemu toliko je već, da je prema v. Nell-Breuningu izbrajati ih »ebenso zwecklos wie untunlich«. Osobito se istaknuli o. Noguer S. J. u Španjolskoj, koji je objelodanio mnogo toga u »Razon y fé«, te o. v. Nell-Breuning S. J. u Njemačkoj, koji je neobično mnogo pisao po raznim listovima (osobito u »Stimmen der Zeit«, »Schweizerische Rundschau«, »Línzer Quartalschrift-u« i t. d.). U Francuskoj donosi vanredno dokumentirane i temeljite članke »Dossiers de l' Action populaire«, a od vremena do vremena i »Etudes«. U Italiji osim »Civiltà cattolica« koje ne treba ni spominjati, milanski »Vita e pensiero« poklanja cijeli svibanjski broj o. g. našem pitanju: »Numero speciale dedicato all' organizzazione corporativa della società«. Od djela dolaze u prvom redu u obzir komentari u »Quadragesimo anno« kao v. Nell-Breuning, Die soziale Enzyklika, Katholische Tat Verlag — Köln 1932., koji se za cigli mjesec dana raspačao u 3000 primjeraka, premda je to cijela omašna knjiga; komentari izdanja »Spes«; zatim na pr. van der Velden, Die berufständische Ordnung, Idee und praktische Möglichkeiten, Kath. Tat Verlag, Köln 1932.; isti izdavač, Wirtschafts- und Sozialpolitik in der berufständischen Ordnung, Bachem — Köln 1933.; Retzbach, Die Erneuerung der gesellschaftlichen Ordnung, Herder, Freiburg i. B. 1932., Brêthe de la Gressaye, Le Syndicalisme, l' Organisation professionnelle et l' Etat, Paris.

»Quadragesimo anno«, a upravo klasički tumači o. Nell-Breuning S. I. u svojemu opširnom i temeljitom komentaru.⁸

G. 1929. držao je tadašnji njemački nuncij, a sadašnji kardinal državni tajnik Pacelli na 68. njemačkom katoličkom danu u Freiburgu govor, u kojem je između ostaloga istaknuo kao jedan od najsavremenijih zadataka današnjega katolicizma »nastojanje isplivati iz klasne borbe i proverati se do složne suradnje staleža.« Time su nam dani svi pojmovi i točno označen smisao korporacijskoga preuređenja ljudskoga društva: Danas je pred nama klasno društvo sa svojom klasnom borbom, a mi treba da idemo za staleški raščlanjenim i uređenim društvom, u kojem će složno raditi svi staleži.

Pojmovi, što ih valja razjasniti, jesu ovi: klasno društvo, klasna borba, staleži i staleške korporacije. Da ih dakle pojedince ogledamo i odredimo!

Ponajprije klasno društvo i društvene klase! Kako je bilo gore rečeno, od reformacije amo počeo je sve više i više jačati individualizam, koji čovjeka jednostrano shvaća, te je razbio društvenu povezanost među ljudima. Ostala je bezlična masa; milijuni žive u ljudskom društvu kao atomi, koji lete svaki svojim putem po posudi punoj plina. Kohezije, koja bi ih povezala u stalan i pravilno izgrađen kristal, nema više. Organizam se raspada tako, da su prestale djelovati organske sile. Ali ipak i među tim atomima ima sila, koje su još ostale i koje sad to jače djeluju — čisto anorganske mehaničke sile, što nastoje napraviti nekakav red i poredak prema mehaničkim zakonima. Među tim silama bit će redovito osobito jedna, koja se pokazuje najjačom, naime sila — teže. Što je ta sila teže u društvenom životu, nije teško pogoditi onomu, koji ima otvoreno oko za današnji društveni život. Beskućništvo, neimaština jest ono olovo, koje čovjeka vuče na dno ljudskoga društva, a što koji čovjek više ima, to se više penje i više znači u njemu, to više može gospodarski, kulturno pa i politički. Tako nastaju dvije naslage, kojih ne spaja nikakova zajednička organska sila, između kojih prestaje svaka životna cirkulacija. One se sastaju tek kao posjednici kapitala ili proizvodnih sredstava i kao nudioci radne snage, da zajedničkim silama stvaraju. To po sebi još ne bi bilo nikakovo zlo: ako se kapital i rad lijepo slažu, bit će zadovoljnim nosiocima društvenoga života i napretka. »Nec res sine opera, nec sine re potest opera consistere — niti može kapital bez rada, niti rad bez kapitala opstati« rekao je Lav XIII. i klasički izveo u »Rerum novarum«, a isto to još jasnije opetovao Pijo XI. u »Quadragesimo anno«. Jedno je upućeno na drugo, pa bi mogla i morala među njima nastati organska veza. Ali nesretni individualizam kao egoizam pretvara ta dva suradnika: kapital i rad, poduzetnika ili po-

⁸ U narednim izvodima slijedimo njegov gore citirani komentar, 2. izdanje, str. 148—166.

sjednika proizvodnih sredstava i beskućnika radnika u dva neprijatelja, dva borca, antagoniste.

Tako se eto po sebi gospodarska podjela kapitala i rada pretvara pomalo u društvenu podjelu: društvo se pomalo nade podijeljeno u dva velika takmaca, koji nisu organskim silama kao dva organa izrasla i nikla iz samoga ljudskog društva, nego kao gomile ili hrpe međusobno nepovezanih pojedinaca stvorene iracionalnim mehaničkim faktorima. Ti pojedinci mehaničkom silom teže (beskućništva) podijeljeni su u dva tabora, koji se sastaju na tržištu ljudskoga rada kao kupac i prodavač ili nudilac.

Da čovjek bude prisiljen radom svojih ruku zarađivati svakidašnji kruh, jer nema drugih izvora za vlastito uzdržavanje, to još nije nikakovo zlo niti ponizuje njegovog ljudskog dostojanstva. Ali je zlo i nemoralno, ako u ljudskom društvu taj njegov rad postane jednak robi t. j. ako se njegova vrijednost ne mjeri ama baš bez ikakva obzira na njegovo ljudsko dostojanstvo, ne ocjenjuje kao osobno djelovanje, nego čisto vašarski tako, da ovisi samo o potražnji i ponudi, hoće li ljudski rad biti jevtiniji ili skuplji. A vrhunac toga zla nastaje onda, ako takovo tržište ljudskoga rada, na kojem se vrijednost rada čisto vašarski procjenjuje, dođe u središte ljudskoga društva, ako se cijelo ljudsko društvo pretvori u potraživače i nudiocce, u kupce i prodavače ljudske radne snage. Tad je jasno kao dan, da te dvije grupe ljudi, pa bili oni drukčije s ne znam koliko i s neznam kako svetih veza solidarnosti povezani (n. pr. time, što svi pripadaju jednoj Crkvi Kristovoj, da su djeca jednoga te istoga naroda i sl.), moraju stajati i neprestano se sudarati kao protivnici, od kojih će jedni na štetu drugih nastojati što jevtinije kupiti, a drugi što skuplje prodati. Ta protivnost kupca i prodavaoca, potraživača i nudioca nije unijeta tek zlom voljom, nego leži u samoj stvari, i nitko je živ ne će odanle ukloniti: te dvije stranke na tržištu uvijek imaju protivne interese. Stoga ima posve pravo v. Nell-Breuning, kad veli: »Ako bi tko raspisao nagradnu radnju, kako bi se ljudsko društvo moglo što naopakije i što nesrećnije organizirati, tad bi zaista bilo moguće samo jedno nagradno rješenje, naime: grupiraj to društvo oko tržišta ljudske radne snage, i čovječanstvo će skakati po vulkanu.« A eto, to je baš današnja »organizacija« najvećega dijela ljudske zajednice!

Iz svega dosele rečenoga jasan nam je pojam društvene klase i klasnoga društva. Društvena klasa jest skupina ljudi, koja nastupa bilo kao nudilac bilo kao potraživač ljudske radne snage na radnom tržištu, na kojem se s ljudskim radom postupa kao s robom. Klasno pak društvo jest onakovo društvo, koje su mehaničke sile, što su razvezane od individualizma odnosno ljudskoga egoizma dobile glavnu pokretnu snagu u ljudskom društvu, podijelile na kapitaliste i beskućnike ili proletere. Nit je dakle klasno društvo organski uređeno niti su klase organske tvorevine, koje bi organski nikle te organski međusobno povezane tvorile

društveni sređeni organizam. Ujedno nam je time dan i pojam klasne borbe: to je neizbježno križanje interesa kupca i prodavaoca radne snage, to neumorno nastojanje dvaju protivnih strana na tržištu ljudske radne snage proturati vlastite interese na račun protivnikov!

Tako smo eto u najkрупnijim potezima dali sliku današnjega društvenog položaja u svijetu: na površini društva pliva kapital, a u dubljini se guši beskućništvo; u povoljnoj bojni liniji stoje oni, koji imaju, a u lošijoj oni, koji nemaju. Među njima razbojište, na kojem se vodi rat za vlastite interese!

Zadatak dakle današnjega katolicizma i njegovog socijalnog programa jest prema riječima kardinala Pacellija, koje zgodno rezumiraju i cilj, što ga ima pred očima »Quadragesimo anno«, pokazati put i način, »kako ćemo isplivati iz (te) klasne borbe i proverati se do složne suradnje staleža.«

(Nastavit će se.)

K. Grimm D. I.